Ыбырай Алтынсарин
(1841-1889)

Ағартушы

Тұңғыш оқу құралын шығарушы

Фольклоршы

Аудармашы

Ғалым

Ұлы педагог

Этнограф

Жазушы

Ақын

Қоғам қайраткері

Ол 1841 жылы қазіргі
Қостанай облысының
Торғай қаласында
дүниеге келген.
Әкесінен ерте айырылған
ол атасының –
белгілі би Балқожаның
қолында тәрбиеленді.
Ыбырай Алтынсарин
қазақтың ағартушылық
тарихында және ұлттық
мектебінің қалыптасуында
терең із қалдырды.

Ыбырай Алтынсарин

Ыбырай бала кезінен бастап білімге және өз бетінше оқып білуге бейім екенін байқатты. Көп оқыды, Ресей қоғамының білімді адамдарымен жиі араласып тұрды. Орынборда оқып жүрген кезінде шығыстанушы ғалым В.В Григорьевпен жақын танысып алды.

Ол өзінің бай кітапханасымен Ыбырай Алтынсариннің еркін пайдалануына рұқсат етті. Білімге құштар жас бос уақытының бәрін де сол кітапханада өткізді. Білген үстіне біле түссем деген құмарлық пен өз халқыма неғұрлым көбірек пайда келтірсем деген абзал арманға ұмтылыс жас Ыбырайдың өмірлік кредосына айналды.

Өзінің мінез-құлқы жағынан Қарапайым әрі еңбексүйгіш еді,

көп оқыды,

өзге халықтардың қол жеткен табыстарын неғұрлым көбірек біле түссем

деп армандады.

Алған білімін өз халқының пайдысына асыруға талпынды.

1860 жылы Алтынсаринге облыстық басқарма Орынбор бекіністніде /Торғайда/ қазақ балалары үшін бастауыш мектеп ашуды тапсырды.
Өзін осы мектепке орыс тілінен мұғалім етіп тағайындайды. Осыдан бастап Алтынсариннің ағартушылық-педагогтік қызметі басталады.
Бірақ мектеп үйі, оқу құралына қаражат болмайды.
Облыстық басқарма мектеп ашуға салқын қарайды.
Бірақ Алтынсарин бұған мойымайды. Ауылды аралап, халыққа мектептің пайдасы туралы әңгіме жүргізеді.
Жұрттың оқуға ынтасын арттыру үшін біраз балаларды өз үйінде оқытады. Халықтан жиналған қаражатқа мектеп үйін салғызады.
Ыбрайдың арман еткен мектебі тек 1864 жылы ашылады.
Осыған байланысты үлкен той болады.
Мектеп жанынан интернат ашылады.

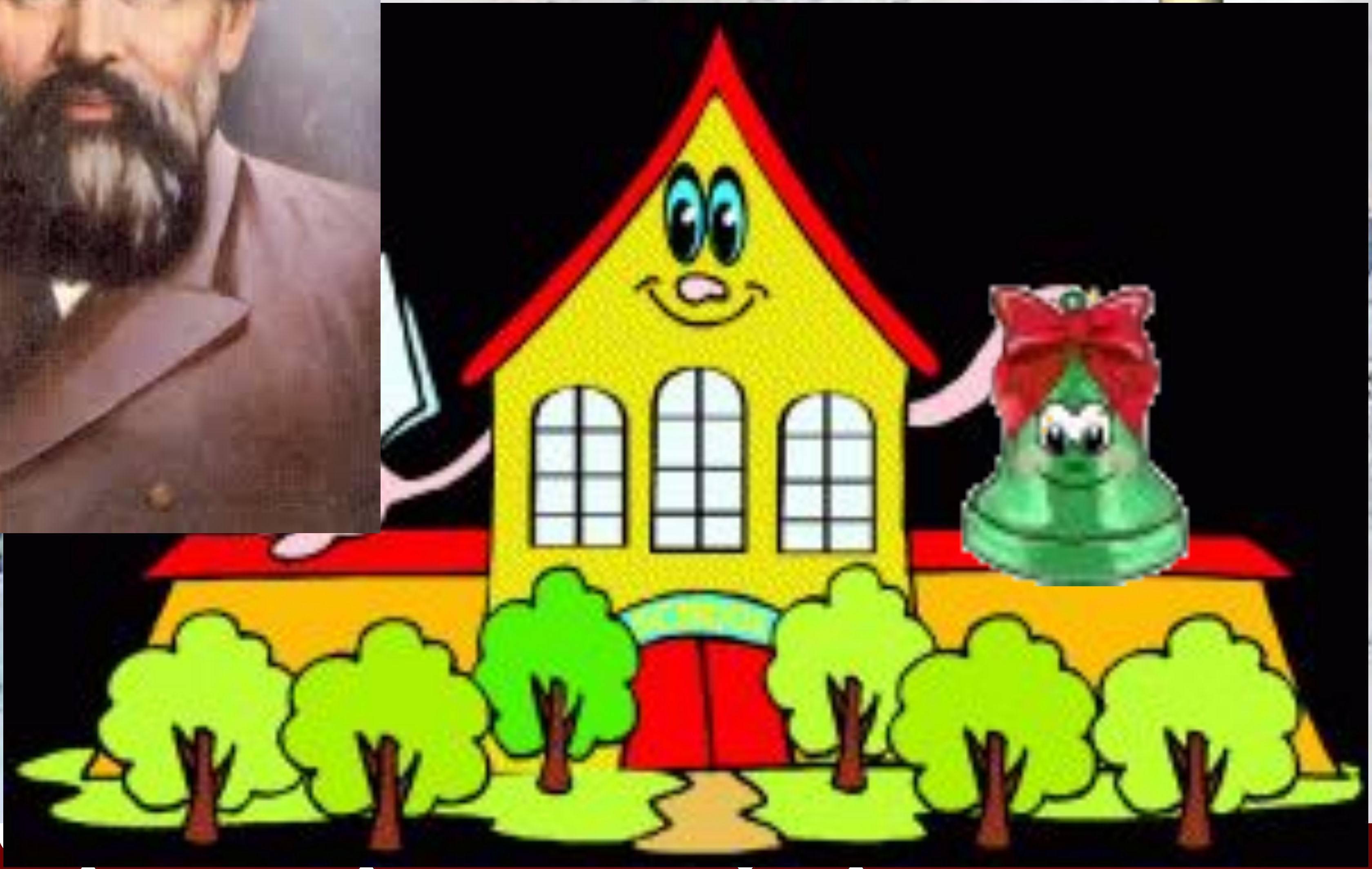

Ыбырай қазақ қыздарын оқыту ісіне ерекше көңіл бөледі. Бұ[illegible] ескішіл әдет-салттарға қарсыкүрестің бір жолы есебінде қарайды.

1887 жылы Ырғызда қыздар мектебін ұйымдастыруы – оның ағартушылық аса зор еңбегі.

Ақтөбе

Ырғыз

Омбы
Орынбор
К А З А Х С Т А Н
АСТАНА
Киров
Кудымкар
Березники
Тавда
Тобольск
Колпашево
Пермь
Ниж.Тагил
Тара
Томск
Ачинск
Йошкар-Ола
Ижевск
Тюмень
Ишим
Анжеро-Судженск
Кемерово
Казань
Екатеринбург
Курган
Златоуст
Челябинск
Уфа
Петропавл
Прокопьевск
Ульяновск
Стерлитамак
Костанай
Барнаул
Тольятти
Кокшетау
Бийск
Сызрань
Самара
Павлодар
Кулунда
Атбасар
Рубцовск
Энгельс
Уральск
Орск
Семипалатинск
Актобе
Хромтау
Аркалык
Тургай
Караганда
Карагайлы
Кандыагаш
Волгоград
Каражал
Аягоз
Макат
Карсакпай
Жезказган
Шалкар
Аральск
Балхаш
Актогай
Атырау
Новоказалинск
Талдыкорган
Кызылорда
Форт-Шевченко
Актау
Туркестан
Жанатас
Алматы
Грозный
Махачкала
Жанаозен
Кунград
Тараз
БИШКЕК
Нукус
Шымкент
ТАШКЕНТ
ТБИЛИСИ
БАКУ
Дашховуз
(Ташауз)
Андижан
Аксу
КИРГИЗИЯ

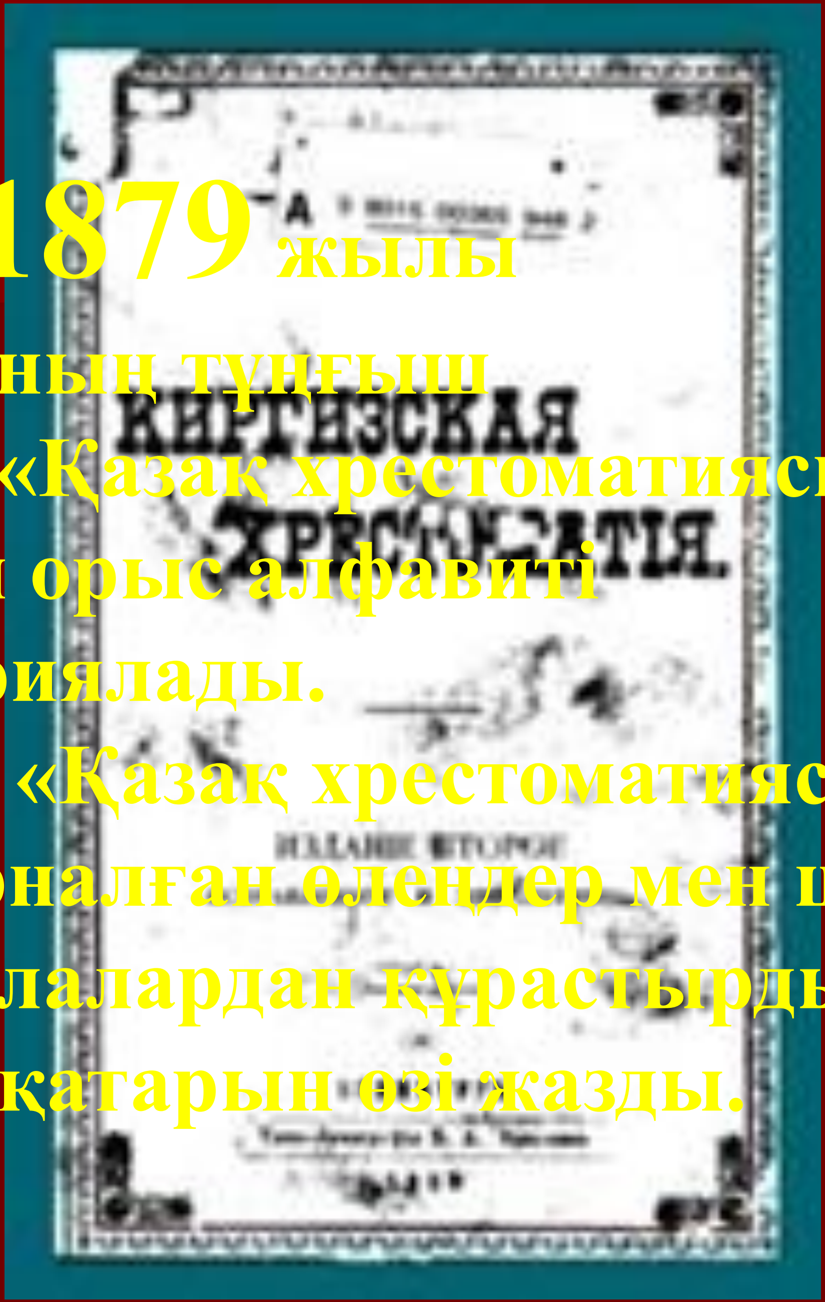

Орынборда 1879 жылы Алтынсариннің тұңғыш оқу құралы «Қазақ хрестоматиясы» шықты. Бұл құралды орыс алфавиті негізінде жариялады. Алтынсарин «Қазақ хрестоматиясын» балаларға арналған өлеңдер мен шағын әңгіме-новеллалардан құрастырды. Олардың бірқатарын өзі жазды.

Ыбырай хрестоматиясының алғы сөзінде, «біріншіден, осы біздің ана тілімізде тұңғыш шыққалы отырған жалғыз кітаптың орыс-қазақ мектептерінде тәрбиеленіп жүрген қазақ балаларына оқу кітабы бола алу жағын көздедім».

«Қазақ хрестоматиясы» балаларға арналған өлеңдер мен шағын әңгіме-новеллалардан құрастырылды. Хрестоматияға қазақтың халық әдебиетінің үлгілерін де іріктеп кіргізді

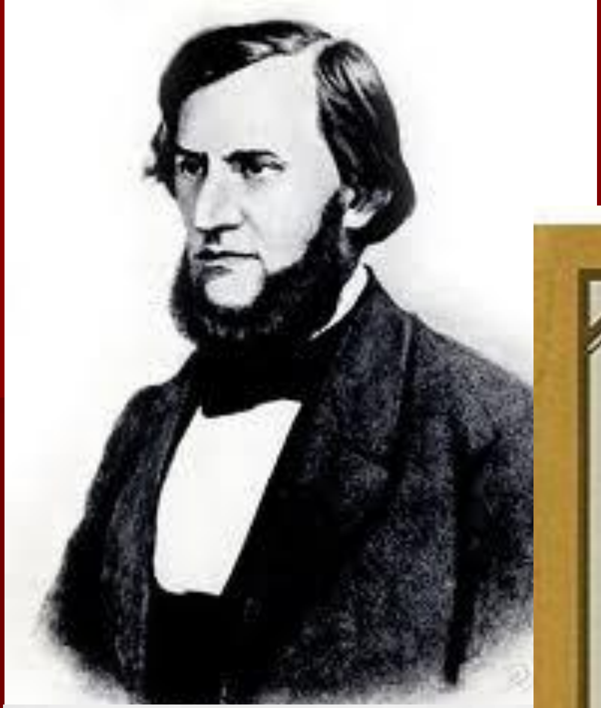

Ю.Ф. Дашков
ЕГО ЗНАЛИ ПОД ИМЕНЕМ
ПАУЛЬСОН

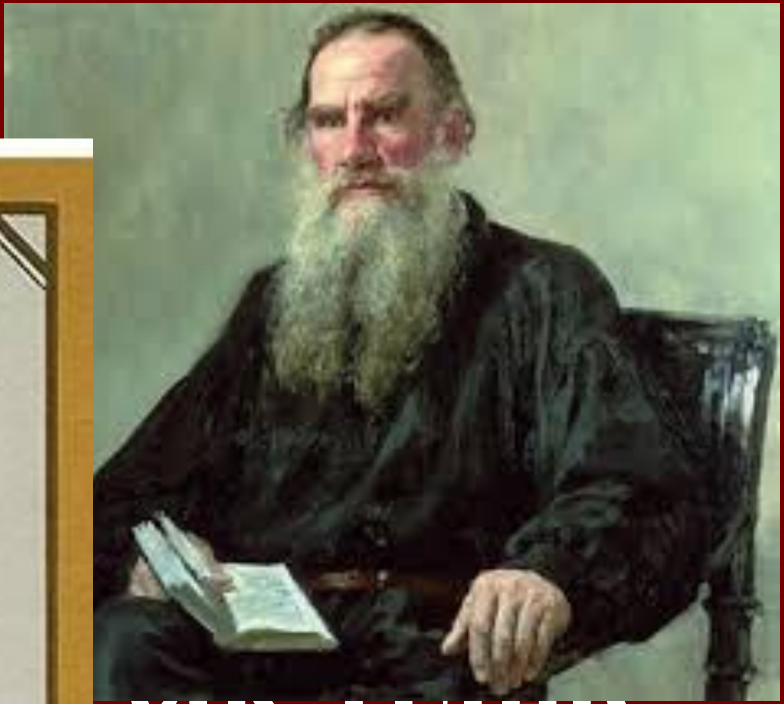

Ыбырай Алтынсарин
1889 жылы 48 жасында
қайтыс болады.
Қазақ даласында
жарқ еткен жұлдыз
сөнгенімен
артында мәңгі өшпес
мұралары мен шәкірттері халқына
қызмет етіп келеді.

Ыбырай есімі берілген аудан, ауылдар, оқу орындары, көшелер, жер атаулары Қазақстанның түкпір-түкпірінде кездеседі

ЫБЫРАЙ

Ыбырай Алтынсариннің шығармалары:

Кел, балалар, оқылық!

Өнер, білім бар жұрттар.

Әй, достарым!

Әй, жігіттер!

Ана

Ыбырай Алтынсариннің шығармалары:

Өзен

Жаз

Өсиет өлеңдері

Мақал–мәтелдері

Жұмбақтары

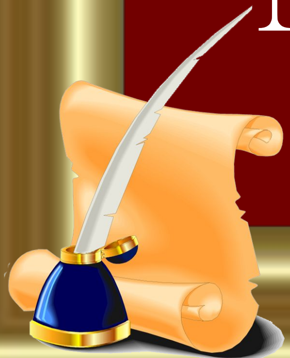

Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш

Ыбырай Алтынсариннің шығармалары:

Мақта қыз

Таза бұлақ

Әке мен бала

Бақша ағаштары

Шеше мен бала

Қарға мен түлкі

Асан мен Үсен

Қарабатыр

Сахналық қойылым

**Біз болмасақ,
сіз барсыз,
Үміт еткен
достарым,
Сендерге
бердім батамды!**

Көңіл қойып, тыңдағандарыңызға рахмет!